

Jazykové stereotypy z prostředí školy

**Jasňa Pacovská,
Jitka Burdová, Tereza Eršilová,
Kamila Knoppová, Hana Solarová**

**Katedra českého jazyka a literatury
Přírodovědně-humanitní a pedagogická fakulta TUL**

Příspěvek vznikl v rámci SGS.

O projektu

- jazykové stereotypy z prostředí školy
- 2016: škola a život
život jako významový aspekt pojmu škola
proměny konceptualizace školy
- 2017: výchova a vzdělání
proměny konceptualizace výchovy
a vzdělání

O projektu

- kognitivní přístup k jazyku a možnosti jeho didaktického využití
- teorie jazykového obrazu světa
- jazykové stereotypy

Metody výzkumu

- dotazníkové šetření
- excerpce korpusových dat z archivu Českého rozhlasu

<https://naki.ite.tul.cz/>

Metody výzkumu

Archiv iRadio » Ostrava » Poradna
03.02.2015 14:10

Uvažovali jste někdy o studiu na univerzitě třetího věku? Zaměříme se na vzdělávání lidí po padesátce. Dozvíte se například, co takové vzdělávání může přinést, jaké obory školy nabízejí i kolik za ně zaplatíte. Poradnu moderuje Kateřina Daňková.

vhodná teď nemyslím jakoby věkově, ale spíše nějakou. Lidskou náтурой přístupem.

žena : No já bych řekla, že je vhodná úplně pro každého. Vyдалa se chce cokoliv dozvědět pro každého, kdo má chuť. Nebýt sám doma, kdo se chce potkávat s lidmi, kdo si chce rozšířit obzory, kdo chce nové podněty, kdo prostě nechce zůstat sedět doma a dá se říct.

žena : Jak může třeba člověk ve zralém věku takové **vzdělání** zúročit je to, jak jste říkala dostat se mezi lidi do společnosti ale ještě třeba, jinak.

Archiv ČRo (interní) » 1970 » 03
25.03.1970 00:00

Rozhlasové noviny

muž : Ale mne nej komentár z problematicej jednotne socialisticke školy od Vladimira. Paika, CSc.

muž : Jedním ze základních předpokladů socialistického charakteru školství.

muž : Je jeho nejširší demokratičnost.

muž : Je třeba dát všem dětem bez rozdílu třídního národnostního původu a bez ohledu na **vzdělání** majetkové poměry a společenské postavení rodičů. Plnou příležitost k dosažení maximálního **vzdělání**. Odpovídajícího dětských nadání a schopnostem.

muž : Nejdůležitějším předpokladem demokratizaci **vzdělání** je oddálit rozhodování o studium a budoucí povolání do té doby, kdy o něm lze odpovědně rozhodnout.

muž : Současné poznatky ukazují, že v jedenáctém roce věku dosahují chyby v tomto směru až osmdesát procent, zatímco ve čtrnáctém až patnáctém roce. Jejich už jen okolo dvaceti procent.

Restrictions for search in paragraph

Speaker

Searched text

vzdělání

Other conditions

- Czech Slovak
 Distinguish lower / upper case
 include low-quality transcripts

Restrictions for search in document

From date : 01.01.2015 To date : 31.12.2015

From time : To time :

Days : Sunday Monday Tuesday Wednesday
 Thursday Friday Saturday

Sort by : Relevancy

Search

Number of found documents : 206+

Number of found phrases : 254

More ...

Archiv iRadio » Plzeň » Co vás zajímá

Děti i rodiče mají svá práva i povinnosti. Zda jdou tyto dva póly vybalancovat, nejen o tom hovoří ředitelka plzeňského Centra pro rodinu Domus Romana Svobodová a sociální pracovnice

Výchovné směřování didaktiky

*Student ani zkušený bohemista nemohou poznávat předmět svého zkoumání, vlastní mateřštinu, bez zaujetí, které je výsledkem jejich rodinného a regionálního zázemí, četby krásné literatury, **vlivu školní výchovy** i kontaktu s každodenní mluvou, již všichni nejen užíváme, ale i vědomě či podvědomě prožíváme.*

R. Brabcová – J. Kraus: *Péče o jazyk jako kulturní hodnotu*

***Výchova jakožto záměrné trvalejší působení jednoho člověka na druhého** je fenoménem zajisté existujícím tak dlouho, jak dlouho **člověk pečuje o bližní či vzdálené**, snaže se vyzbrojit pro svět, v němž jest jim žít a umírat.*

R. Palouš: *Příspěvek k fenoménu výchovy dnes*

Výchovné směřování didaktiky: cíl a východiska

Cíl

- výzva k posílení výchovného směřování

Východiska

1. mateřský jazyk jako výchovný potenciál vzdělávání

*Teoreticko-metodologickým východiskem „výchovně“ zacíleného přístupu k jazyku by měla být **příbuznost jazyka a kultury**, spočívající v tom, že **obojí se předává výchovou.***

I. Vaňková: *Nádoba plná řeči*

Výchovné směřování didaktiky: východiska

2. rámcové vzdělávací programy

RVP ZV – literární výchova: *Žáci dospívají k takovým poznatkům a prožitkům, které mohou pozitivně ovlivnit jejich postoje, životní hodnotové orientace a obohatit jejich duchovní život.*

RVP GV – jazyk a jazyková komunikace: *zvládání základních pravidel mezilidské komunikace daného kulturního prostředí a jejich respektování; utváření všeobecného přehledu o společensko-historickém vývoji lidské společnosti, který napomáhá k respektu a toleranci odlišných kulturních hodnot různých jazykových komunit.*

Výchovné směřování didaktiky: východiska

3. aktuální společenská situace

*Globalizující se svět, multikulturalita a vícejazyčnost s sebou nesou potřebu kultivovat smysl pro lokální, kulturně specifické, národní, etnické hodnoty; moderně formulovat to, co se dříve označovalo jako vlastenectví, **posilovat smysl pro poznávací, emocionální i estetické hodnoty mateřského jazyka a mateřské kultury.***

I. Vaňková: *Kognitivní lingvistika v kulturních souvislostech*

Výchovné směřování didaktiky: metody výzkumu

A. excerpce dat z archivu Českého rozhlasu

1. jazykový obraz výchovy v r. 1970
2. jazykový obraz výchovy v r. 2015

B. dotazníkové šetření

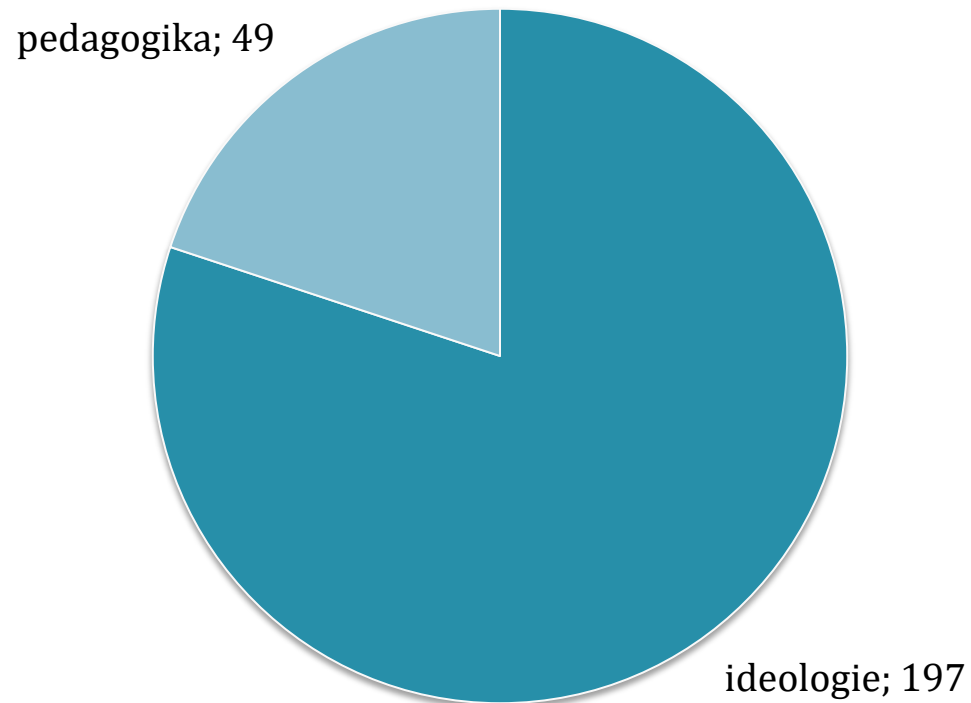
61 žáků 7. a 8. ročníku ZŠ Libereckého kraje

interpretace odpovědí na otázky:

1. Jaká slova nebo slovní spojení v tobě vyvolává výraz „výchova“?
2. Pokus se vysvětlit význam slova „výchova“.
3. Kdo a jak tě vychovává?

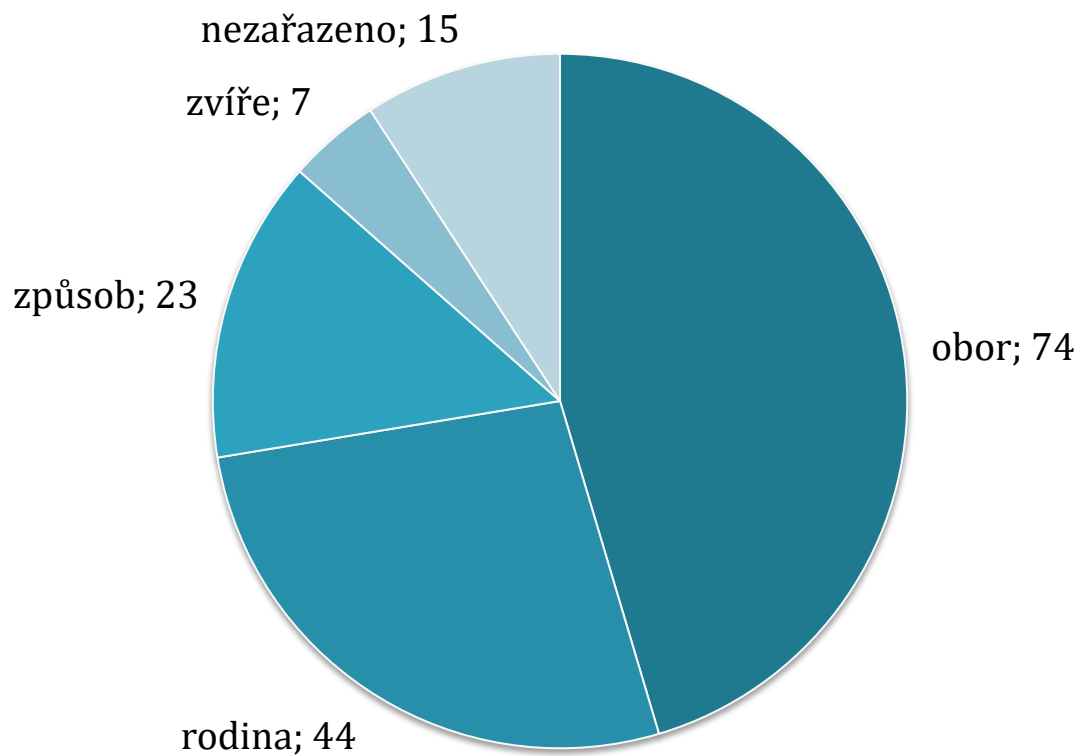
Významové aspekty výchovy

Jazykový obraz výchovy v r. 1970

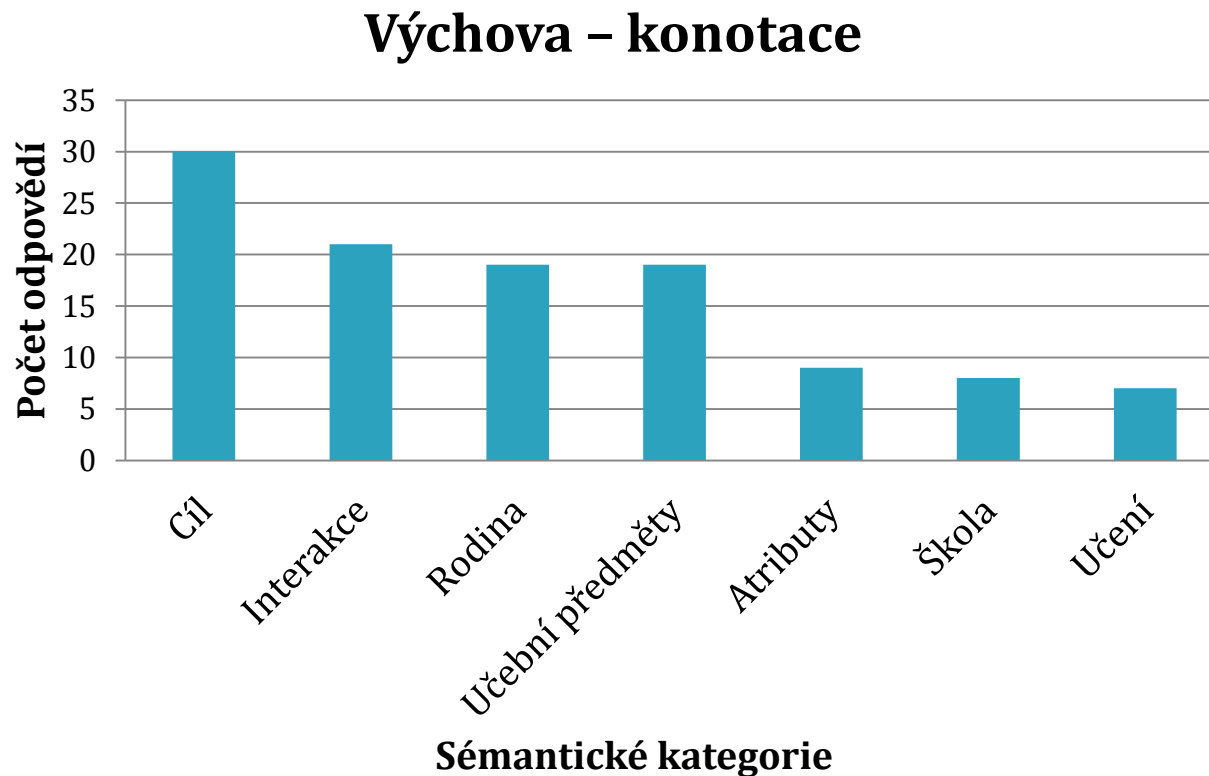
Významové aspekty výchovy

Jazykový obraz výchovy v r. 2015

Dotazníková data

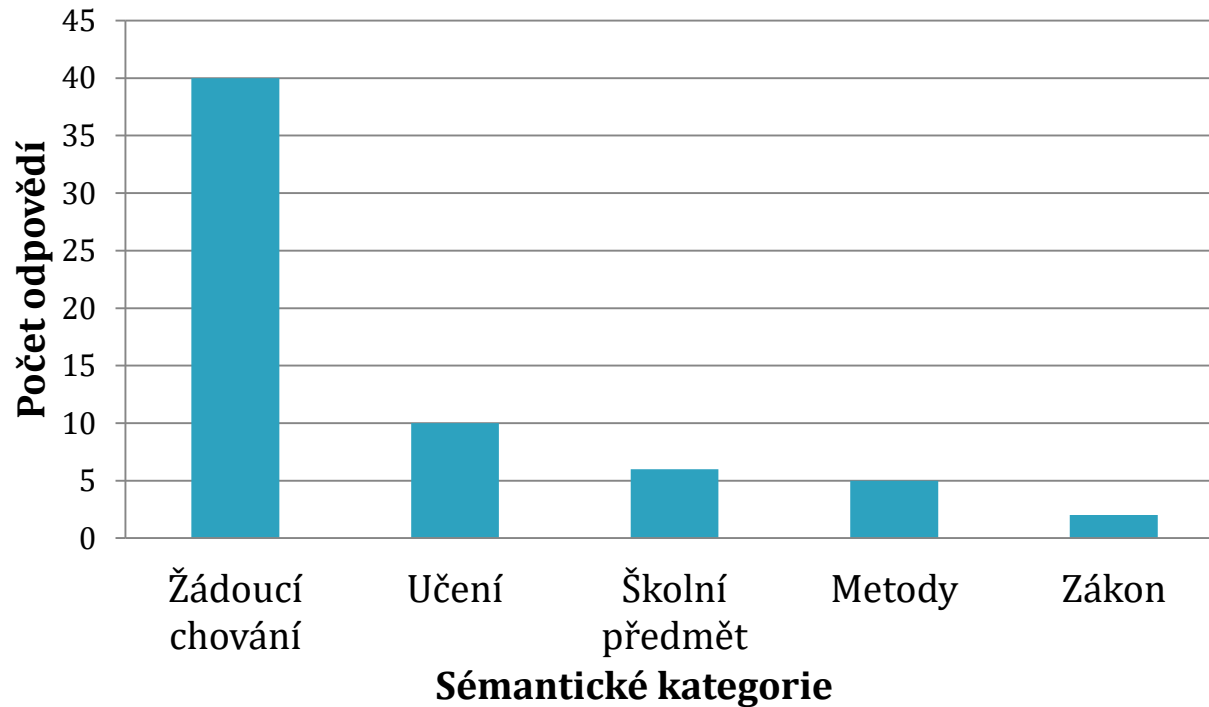
- **1. otázka:** Jaká slova nebo slovní spojení v tobě vyvolává výraz „výchova“?

Dotazníková data

- **2. otázka:** Pokus se vysvětlit význam slova „výchova“.

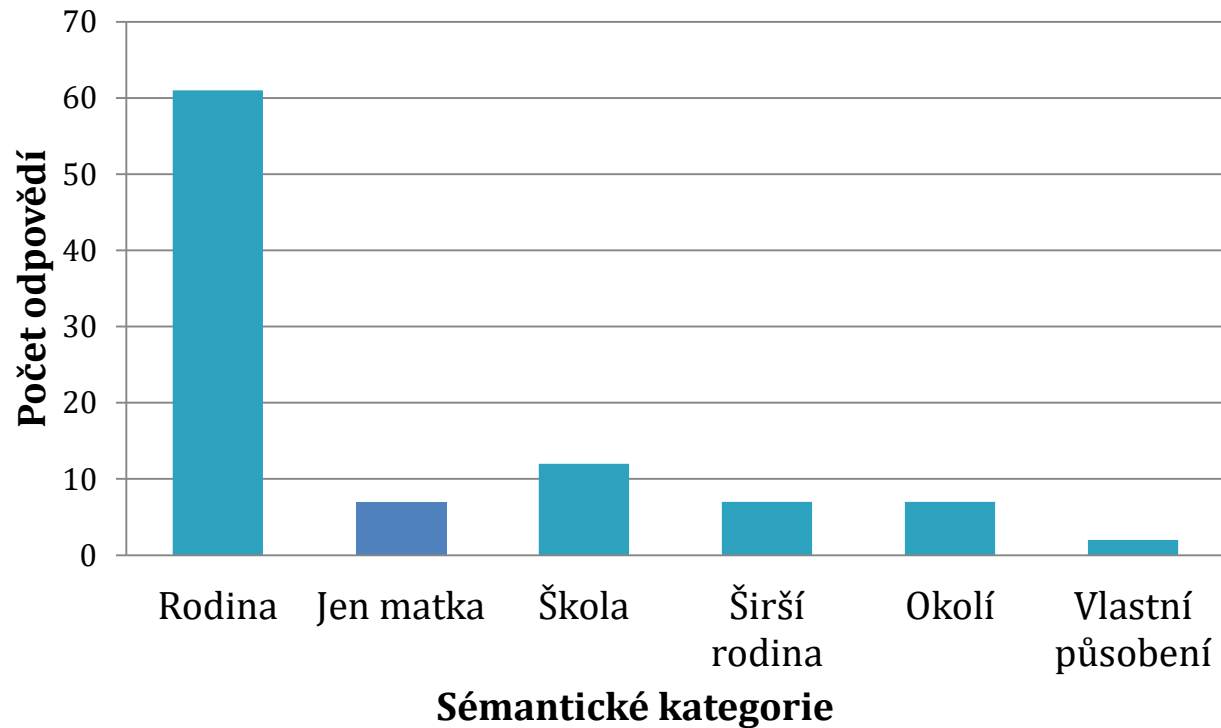
Výchova – definice

Dotazníková data

- **3. otázka:** Kdo a jak tě vychovává?
- 3a) Kdo tě vychovává?

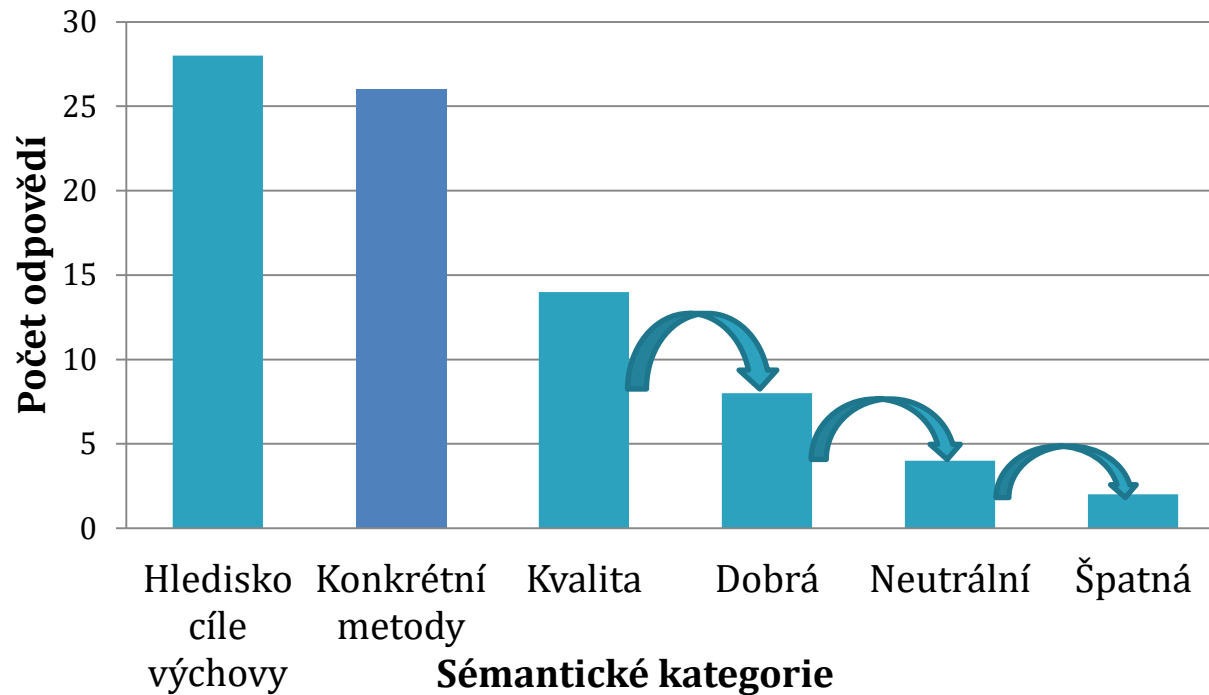
Výchova – činitelé

Dotazníková data

- 3b) Jakým způsobem tě vychovávají?

Výchova – metody

Výchovné směřování didaktiky: doporučené způsoby

1. interpretace vhodných uměleckých textů
2. koncentrace na konotační složky významu v kulturně sdílených textech, publicistice, každodenní komunikaci...
3. dialogické formy výuky orientované na zjišťování hodnot, etických postojů a emoční zralosti
4. diagnostikování výchovných vlivů na jednotlivé žáky

Koceptualizace vzdělání: cíl

Cíl

- odhalit významové aspekty „vzdělání“

Konceptualizace vzdělání: metody

A. excerpce dat z archivu Českého rozhlasu

1. jazykový obraz vzdělání v r. 1970
2. jazykový obraz vzdělání v r. 2015

B. dotazníkové šetření

60 žáků 6. a 7. ročníku ZŠ Libereckého kraje, 60 studentů VŠ
interpretace odpovědí na otázky:

1. Jaká slova nebo slovní spojení v tobě vyvolává slovo „vzdělání“?
2. Kdo tě vzdělává, případně odkud čerpáš vzdělání?
3. Jaká je podle tebe úroveň českého vzdělání?

Korpusová data: rok 1970

- 65 výskytů slova

Nejfrekventovanější sémantické oblasti

1. vliv ideologie
2. přístupnost vzdělání
3. stupeň vzdělání, typ vzdělání
4. sepětí výchovy a vzdělání
5. důraz na rozvoj vzdělání

Korpusová data: rok 2015

- 129 výskytů slova

Nejfrekventovanější sémantické oblasti

1. stupeň vzdělání, typ vzdělání
2. pozitivní hodnota
3. absence vzdělání je negativem
4. sepětí výchovy a vzdělání
5. výše příjmu
6. bezplatnost vzdělání / poplatek za vzdělání

Korpusová data: porovnání

1970

- ideologie socialismu, vedoucí úloha strany
- přístupnost vzdělání všem dětem
- výchova

2015

- ekonomické faktory
- kvalitní vzdělání = kvalitnější život, vyšší plat
- stupně vzdělání, obory
- výchova

Dotazníková data

Výzkumná populace

- skupina A = žáci ZŠ
- skupina B = studenti VŠ

Dotazníková data:

Jaká slova v tobě vyvolává slovo „vzdělání“?

Skupina A

- škola, zaměstnání, učení, peníze, vlastnosti, dosažené vzdělání, vstávání, vztahy ve škole

Skupina B

- škola, učení, zaměstnání, vlastnosti, vztahy, peníze, dosažené vzdělání, **komunikace, hodnocení, publikace**

Dotazníková data:

Kdo tě vzdělává, odkud čerpáš vzdělání?

Skupina A

- škola, rodina, média, četba, kamarádi, zkušenosti

Skupina B

- škola, rodina, knihy, média, přátelé/okolí, zkušenosti, **zaměstnání**

Dotazníková data:

Jaká je podle tebe úroveň č. vzdělání?

Skupina A

- **velmi dobrá**, průměrná, nulová, hrozná, čeština je těžká, proto máme dobrou úroveň; nepraktické vzdělání

Skupina B

- **podprůměrná**, různé školy mají různou úroveň, pozitivní je bezplatnost vzdělání

Porovnání korpusových a dotazníkových dat

Korpusová data

- konotační složky podléhají **proměnám doby**
- 1970 – aspekty politického zřízení, forma vzdělání a jeho cíle určovány vedoucí úlohou strany
- 2015 – ekonomické aspekty, otázka poplatků, rozrůznění typů škol

Dotazníková data

- osobní **zkušenosti jedinců**
- žáci ZŠ – nepřekračují individuální zkušenosti
- studenti VŠ – větší životní zkušenost, odpoutání od osobní perspektivy

Využití výzkumu v didaktice mateřského jazyka

- odhalování konceptualizačních procesů dětí → možná modifikace metod výuky
- metoda, která vede k vnímání významových rozdílů slov
- jazykový obraz světa dětí může být indikátorem úspěšnosti
- odhalení poznávacího potenciálu jazyka → lepší porozumění různým typům textů, respekt vůči komunikačním partnerům
- orientace na konotační složky slov usnadňuje poznávání světa, partnerů i sebe sama

Příspěvky na konferencích

- PedF UK:
Nové aspekty v didaktice mateřského jazyka
- PdF UP:
Metody a formy práce ve výuce mateřského jazyka
- SGEM:
Conference on Social Sciences and Arts

Děkujeme za pozornost

Literatura

- PACOVSKÁ, Jasňa; ČADEK, Petr; JAVŮREK, Lukáš. Obraz české školy a jeho reflexe ve výuce českého jazyka. *Didaktické studie*, 2016, roč. 8, č. 2, s. 13–22.
- PACOVSKÁ, J. *K hlubinám studákovy duše. Didaktika mateřského jazyka v transdisciplinárním kontextu*. Praha: Nakladatelství Karolinum, 2012.